

Nickebo och Bennebo hyttor

Av Bengt Antonsson

Bruksbokföringen

I Wirsbo historiska arkiv finns Nickebos Capital- och Afräkningsböcker för åren 1853 till 1873. Det förefaller som om böckerna omfattade Wirsbos hela verksamhet i såväl Nickebo som Bennebo och att driften av de två hyttorna redovisades tillsammans på Tackjerns Tillverkningskonto. Wirsbo investerade bland annat i blåsmaskin 1859, kolhus i Bennebo 1860-1861 och lokomobil 1873 (vattentillgången i Svartån var liten, något år fick blåsningen avbrytas under sommaren). Från 1866 redovisas att all malm forades till Bennebo. Under den tid som Wirsbo ägde hyttorna levererades så gott som hela produktionen till Wirsbo och något år kom $\frac{3}{4}$ av Wirsbos tackjärnsinköp från Nickebo. Även bergsmän blåste i Bennebo hytta, Wirsbo köpte mindre kvantiteter tackjärn från dem. Efter von Hermanssons köp av Wirsbo 1873 försörjdes Wirsbo med tackjärn från köparens hyttor, Trummelsberg från första produktionsåret 1876.

Nickebo och konkurserna

Tygwaktaren H. P. Fabricius från Västerås köpte Nickebo hytta och 34/96 mantal Nickebo, Herrgården, till ett högt pris. Sedan han misslyckats med att tvinga bergsmän tillbaka som delägare i hyttan för att dela reparationskostnader och kolåtgång vid upp- och nedblåsning blev det konkurs 1820.

Salomon von Stockenström köpte konkursboets del i Nickebo som ett led i det bruksimperium han från 1811 byggde upp genom arv men framförallt med lånade pengar. Han kom att äga bland annat Fagersta, Semla, Västanfors, Stjernsund, Harnäs, Högfors-Persbo, Olsbenning, Klingbo, Rosshyttan, Hästbäcks övre och nedre hammare samt hälften i Hästbäcks hytta och Nyhyttan i Karbenning. Han införde moderna tillverkningsmetoder, lancashiresmide, puddelugnar, införde manufakturverk, spik- och plåtsmide.

von Stockenström fick goda betyg av bergmästare Abraham Hülphers. Han konstaterade 1816 att det bästa stångjärnet just nu tillverkades vid Uttersberg och *Fagersta*. De skickligaste smederna hade däremot Wirsbo, medan inom manufakturen Klosters förtenta plåtar, *Fagerstas knippjärn* och *Stjernsunds spik* utan tvekan stod nära fullkomligheten. (von Stockenström hade tre av sex i topp!)

I slutet av 1840-talet blev skuldbördan för stor för von Stockenström, försäljning av Högfors 1850 räckte inte till att rädda affärerna, det blev konkurs 1851 och von Stockenström avled strax därefter. Wirsbo Bruks Intressenter köpte Nickebo av konkursboet. När Wirsbo såldes 1873 till von Hermansson på Ferna följde Nickebo med in i ett bruksimperium med traditionell smältsmidstillverkning utan moderna och lönsamma tillverkningsvägar, von Hermansson utnyttjade endast sina manganhaltiga malmer för spegeljärnsleveranser till Tyskland. Han sålde Nickebo till bergsmän 1876, gjorde konkurs 1891 då fideikommisslagarna förbjöd upplåning av rörelsekapital.

Nickebos historia

Nickebo var en gammal bergsmanshytta, kanske från 1400-talet, upptagen i en räntelängd från 1539. Redan i slutet av 1600-talet tycks 5/16 av Nickebo nr 1, kallad Herrgården, och halva hyttan köpts av ståndspersoner, i turordning kapellänen Nils Brodin, borgmästaren Engelbrecht Gother, fältmarschalken Stjerneld och kom att ägas vid slutet av 1700-talet av fru baronessan Rosenstierna

på Skattmansö i Hwittinge sochn, då 3/16 dels hemman och 2/5 av hyttan. Hon sålde i början av 1800-talet till en Västeråsborgare, fabrikör Ericsson, som köpte upp alla andelar i hytta och satsade på gjutgods. Bergmästaren lät 1812 de sex bergsmännen flytta sin produktion till andra hyttor, Bennebo, Karbenningby och Klingbo. Ericsson sålde (för 9 á 10 000? rdr) hytta och herrgård till Herr Tygwaktaren Fabricius som 1816 begärde hos Höglöfl. Kongl. Bergskollegium att bergsmännen skulle återgå till Nickebo hytta för att Fabricius skulle få hjälp med hyttans stora reparationskostnader och kostnaderna för på- och nedblåsning. Samteliga hyttägare och Bergsmän i Norbergs Bergslag protesterade tillsammans till Bergskollegiet och krävde hyttans ödeläggande på grund av bristande kolfångst. Nickebo tvingades till 3 års driftsstopp 1816 i avvaktan på beslut. Ansökan gjordes av:

Bergsmän

Fragg
Bennebo
Olofbenning
Karbenningby
Rosendal
Fliken
Meling
Bråfors
Halvardsbenning
Åfvestbo

Hyttefogde

Olof Mattsson
Unga Anders Andersson
Gamla Anders Andersson
Johan Ersson
Anders Andersson
Jacob I. O. Olsson
C. Helleberg
Hans Jansson
A. Hansson
Pehr Abramsson

Bruksägare

Nordansjö och Nyhytte
Gäsjö
Fahlu Bergslag ~Delägare i Rosshyttan samt Häste
Engelsberg, Högfors och Landfors
Wester Djupkärra
Meling
Meling
Häste och Gäsjö
Bastmora
Rabbatsbenning och Häste
Häste
Häste och Rabbatsbenning
Häste
Hästbäck

Eric Gu. Rosén, disponent
Paul Tottie, ägare av 2/3
Hans P. Steenmarck, disponent
And. Hebbe genom And. Bofaeur, disponent
S. v. Stockenström (Fagersta)
C. J. Bedoire, delägare
And. Timm, delägare
Gustaf Svedberg, delägare
Jacob R. Dahlsson, delägare (Ferna)
H. J. Wallisch, delägare
J. R. Steenman, delägare
Carl E. Lagergren, delägare
E. v. Stockenström, delägare
J. J. Forsslund, delägare

Bergmästare Abraham Hülphers kommenterade ansökan och angav Nickebo hela bys Skogstillgång till 1 152 ½ tunneland varav förre Tygwaktaren Fabritius ägde 231 2/3 tunneland och hela hyttan. *Norbergs bergslag tillverkar omkring 28.000 skeppund Tackjärn årligen, men märkom det, minst hälften däraf med köpekohl.* Om Fabritius på Nickebo fick fortsätta driva hyttan vore han hänvisad nästan helt till köpkol vilket skulle driva upp priset på kolet. Även om Nickebos bergsmän flyttade tillbaka sin blåsning till Nickebo skulle kvantiteterna bli små och inte motivera underhåll av hyttan och den stora bränsleåtgången vid på- och nedblåsning av hyttan. Den 30 april 1818 tillstyrkte han därför bruksägarnas och bergsmännens ansökan om ödeläggande av Nickebo hytta med motivering att *så länge Grangärdes till Stångjärn odugliga malm finnes Hafva nu Brukägarna inköpt de 2ne på Gjuteri i Bergslagen privilegierade Hyttor, Nyhyttan och Häste Jag vågar då hemställa, om större*

tillverkning kan belöpa på ägaren af en half Hytta eller 5/16 Hemman med 234 2/4 Tunnland Skog, i en ort der tjugotre hela hyttor eller 92 Hemman skola dela sig emellan Köpekohlstillgången för 8 . à 12.000 skeppund Tackjärnstillverkning.

Bergskollegiet och Kungl. Majt beslöt att bergsmännen fick stanna kvar i sina dåvarande hyttelag, att Fabricius fick fortsätta använda Nickebo hytta och att sammanslagning av hyttorna i Karbenning, Nickebo, Bennebo och Olsbenning skulle utredas. Utdrag ur utredningen:

	Bennebo	Nickebo	Karbenning	Olsbenning
Pipans sida, fot	32	29,4	31,4	28,4
Pipans höjd, fot	28,5	26,6	29,3	27,3
Pipans diameter vid uppsättningen, fot	4,55	6	4,7	4,3
Pipans största diameter, fot	7,6	7,6	7,2	6
Hyttehjulets diameter i fot	23,2	23	23	21,4
Vattenfallets höjd i fot	10,5	7,65	7,35	9,8
Genomsnittlig blåsnings tid	86 5/24	67 16/24	76 6/24	81 16/24
Tillverkning per blåsningsdygn, skeppund	15-16	14 - 15	16 - 18	17
Kolåtgång per skeppund, tunnor	14	18 - 20	15	14
Byggd år	1805	1766	1789	1768

Malmen bokades vid hyttorna och rostades i grop. Blåsning skedde vanligen vartannat år och produktionssiffrorna avser vanligen den senaste 20-årsperioden. Bennebo hytta var i gott skick, Karbenning och Olsbenning hade några skavanker som inte hindrade blåsnings. I Nickebo var masugn och nödvändiga byggnader starkt nedslitna, med undantag för hytthjul (nybyggt 1798), hjulstock och bälgar. Bokverk, kolhus, vattensump, bodar och hytteredskap saknades, däremot fanns en smältugn för tackjärns gjutning i rådstugan. I Bennebo förbrukades 200 stigar kol för på- och nedblåsning.

Bergskollegiets beslut innebar att Fabricius gick i konkurs. Curatorerna i H. P. Fabricii Konkursmassa sålde hela hyttan och 34/96 Mantal Nickebo för 8 010.-.- rdr till Salomon von Stockenström, Fagersta, som rustade upp och drev hyttan vidare.

Under åren 1844 till 1850 förlade Bennebo hyttelag blåsningsarna hit sedan Bennebo drabbats av våldeld och reparationen uppskjutits.

Nickebo hytta var i drift till och med 1873 enligt Gösta A. Eriksson. Wirsbo uppger 1859 som sista år enligt bergverksrelationer från Wirsbo.

Wirsbo ägde sedan 1852 hela Nickebo hytta och sedan 1857 stora delar av näraliggande Bennebo hytta dit Nickebos blåsnings flyttats. Vid auktion 21/2 1852 köpte Wirsbo hyttan och 59/96 mantal kronoskatte i Nickebo för 20.000 rdr (inklusive Bennebo) från avlidne brukspatron Salomon von Stockenströms konkursbo inklusive andelar i några Norbergsgruvor, 1/3 Spetalsgruvan, 1/8 Kihl- eller Kikegruvan, 1/6 Johannisbergsgruvan och 1/24 Näsbergsgruvan. ¼-del av Klingbo- eller Eriksgruvan köptes 1867 men levererade ingenting till Nickebo hytta under Wirsbotiden.

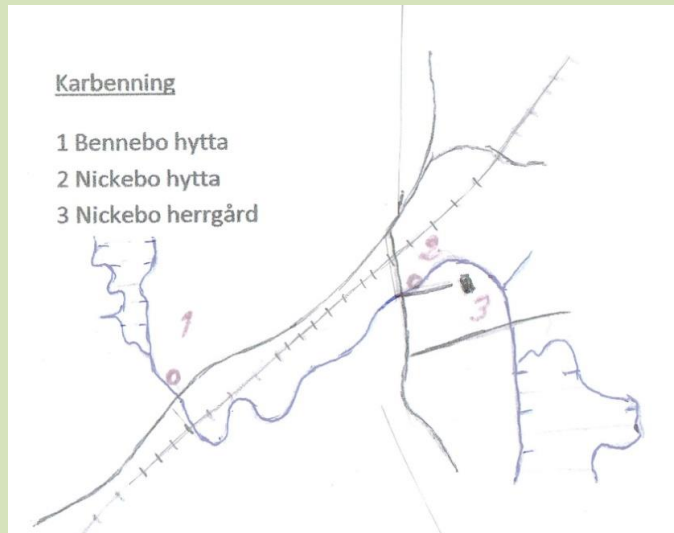
Hyttan blåstes ned för sista gången 1859 och 1876 såldes den och tillhörande 553 tunnland mark tillbaka till bergsmännen. 1873 taxerades hyttan till 12 000 kr jämfört med Bennebo 16 000 kr.

Nickebo var även efter ombyggnaden 1805 liten, kanske som den några mil och hyttor nedströms i Svartån belägna Landfors, ombyggd 1785, fortfarande bevarad som byggnadsminne. 1837 tillverkade Landfors 264 ton tackjärn med en råvaruförbrukning per ton om 7,21 stigar kol, 2,95 ton malm och 0,38 ton kalksten. Bennebo var större och effektivare, tillverkade 1867 1 512 ton tackjärn med en råvaruförbrukning per ton om 4,62 stigar kol, 2,42 ton malm och 0,40 ton kalksten.

Den näraliggande och välbevarade hyttan i Engelsberg producerade cirka 4 000 ton tackjärn om året efter ombyggnad i slutet av 1800-talet.

Nickebo hammare, anlagd 1607 med 11 ton årligt smide, flyttades 1765 till Siljansfors i Dalarna. Invägning vid vågen i Västerås var 14 430 kg år 1745 och 18 546 kg år 1746.

1980 besökte Tommy Lennartsson Nickebo och berättar i "Stenar bland Nässlorna!" att det byggts en loge över den troliga hyttplatsen och att det under logen finns en labyrint av gångar och gamla körvägar, rester av vattenkanaler. Han avrådde från turistande.

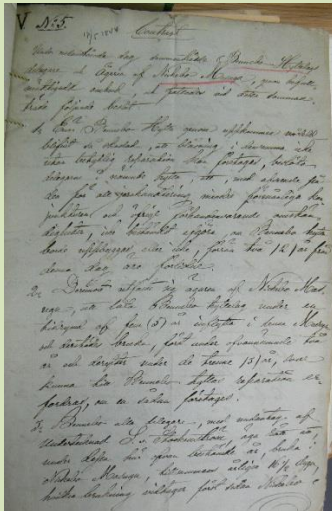
Kata över Karbenning.

Nickebo herrgård finns kvar. Här drev Esselte barnkoloni för sina anställdas barn fram till 1958. Då såldes fastigheten till Västerås Skollovskoloniförening som drev verksamheten till 1974, efter verksamhetens kommunalisering och föreningens upplösning 1970 av Västerås stad. Ingmar Sörhammar var barn till kyrkoherden och tvingades delta i midsommarfirandet på kolonin. Det glädde honom inte, han blev som lantis retad av de överlägsna stadsbarnen från Västerås.

Bennebo

1650 alnar uppströms, 250 alnar nedströms Svartåns utlopp ur Bågen, låg Bennebo hytta och hammare. Hammaren var jämngammal med Nickebos medan hyttan var en av de äldsta i Norbergs bergslag, dokumenterad första gången redan 1371. Bennebo hytta byggdes ny 1805 som mulltimmerhytta. Såväl I-M Pettersson som Tommy Lennartsson berättar om både Nickebo och Bennebo, Brage Lundström har ingen invägning i Västerås från Bennebo hammare 1745/46, möjligen hade bergsmännen ingen unik järnstämpel som kunde särskilja leveranserna. Efter 1820 var Nickebo bruksägd medan Bennebo enligt Lennartsson var bergsmansägd till slutet, bortsett från att Fagersta 1824 köpte 22/96 hemman i Bennebo med en tiondel av hyttan och 57/260 del i övre hammaren. (Mellan 1856 och 1876 ägde Wirsbo stora andelar i hyttan, min anmärkning). 1812 skattade såväl Nickebo som Bennebo 16 lispund per blåsningsdygn. Bennebo hade då 13 bergsmän varav 2 från Nickebo.

1844 brann hyttan av våda och måste repareras före blåsning. Dåliga tider innebar att denna reparation sköts på framtiden och blåsningarna förlades till Nickebo hytta enligt kontrakt från den 17 maj 1844.

Indelning för Bennebo Skytte

<i>Seve Bruks L. v. Stockenström</i>	<i>9 dygn</i>	
<i>Bennebo</i>	<i>16 Anders Andersson</i>	<i>3. — 12 timm.</i>
	<i>Erie Andersson</i>	<i>1. — 18. —</i>
	<i>Mats Ersson</i>	<i>1. — 12. —</i>
	<i>Anders Andersson</i>	<i>1. — 6. —</i>
	<i>Mats Matsens Enke</i>	<i>1. — —</i>
	<i>Pär Persson</i>	<i>— — 12. —</i>
<i>Nickebo</i>	<i>Anders Persson</i>	<i>1. — —</i>
	<i>Mats Andersson</i>	<i>— — 12. —</i>
	<i>Summa</i>	<i>20 dygn</i>

Kontrakt av den 17 maj
1844 mellan Bennebo och
Nickebo hyttor.

Intressenter i Bennebo hyttelag vid kontraktets undertecknande.
Fagersta Bruks arkiv.

Kontraktet innebar att under fem år alla intressenter i Bennebo hyttelag (utom von Stockenström som ägde hela Nickebo hytta) varje år skulle få blåsa i Nickebo hytta sedan Nickebos ägares egna blåsningar slutförts. Bennebo skulle betala Nickebo 2 skeppund tackjärn för varje blåsningsdygn och de arbetslöner samt alla skatter och avgifter för sin blåsning. Den 9 februari 1849 beslutade Bennebo hyttelag enligt protokoll att förlänga avtalet sedan von Stockenström avböjt bergsmännens önskan att reparera hyttan. Först 1858 reparerades Bennebo hytta som tog över blåsningarna från Nickebo och Nickebo hytta lades öde.

Wirso Bruksintressenter köpte Bennebo hytta i etapper:

Vid auktion 21/2 1852 hyttan och 22/96 mantal i Bennebo jämte smidesrätt i Bennebo övra och nedra smedja samt andel i qvarn för 20.000 rdr (inklusive Nickebo) från avlidne brukspatron Salomon von Stockenströms konkursbo.

Den 31/10 1856 ¼-dels mantal Bergsmans hemman med därtill hörande andel i Bennebo hytta och nedre hammarsmedja och 1/7-del i vattentröskverk för 9 000 rdr från A. Moberg, O. Norelius och G. Ström.

Den 31/10 1856 rätten till deras del av Bennebo reparerade Bergsmans masugn för 36 500 rdr från A. Moberg, O. Norelius och G.Ström.

Den 17/3 1857 ¼-dels bergsmanshemman i Bennebo med därtill hörande andel i Bennebo hytta och nedre hammarsmedja samt 1/3 i husbehovskvarn och ¼-del i ett vattentröskverk för 13 500 rdr från Handelsbolaget A. Boman & Co, vågmästaren Olof Norelius och Faktorn G. Ström.

Vid offentlig auktion den 1/11 1862 för 1 675 rdr av bergsmannen Lars Persson och hans son Anders Larsson samt bergsmannen Anders Mattson.

1876 sålde von Hermansson på Ferna hytta och gårdar tillbaka till bergsmännen. Driften vid hyttan återupptogs. Nu arbetade inte längre bergsmännen själva i hyttan utan den drevs med anställd arbetskraft. Hyttan var i början av 1890-talet nedsliten med dålig arbetsmiljö och arbetarna sympatistrejkkade med gruvarbetarna i Norberg 1891-1892. Hyttan blåstes ned för sista gången 1993.

Överlåtelse

	Säljare	Köpare/Arvtagare	Nickebo hytta	Bennebo hytta	Hemman	Köpe-skilling
Slutet 1600-talet Början 1700-talet	Bergsmän	Kapellanen Nils Brodin Borgmästaren Engelbrect Gother Fältmarschalk Stjärneld	½ hyttan		5/16 av Nickebo	
	Bergsmän	Baronessan Rosenstierna	2/5 i hyttan		3/16 av Nickebo	
Slutet 1700-talet	Baronessan Rosenstierna	Matts Petterson Fabrikör Ericsson	Alla andelar		5/16? Av Nickebo	
Omkring 1810						
Före 1816	Fabrikör Ericsson	Tygwaktare Fabricius	Alla andelar		34/96 av Nickebo	10 000.--?
1820	Tygwaktare Fabricius 4 Bergsmän	Fagersta	Alla andelar		34/96 av Nickebo 25/96 av Nickebo	8 010.-- 4 700.--
	2 bergsmän	Fagersta			22/96 av Bennebo	4 716.32.-
		Fagersta		Andelar i Bennebo övre smedja		293.28.9
		Fagersta		Andelar i Bennebo nedre smedja		2 453.14.-
1824		Fagersta		1/10 i hyttan 57/260 i övre hammare		
21/2 1852	Fagersta	Wirsbo	Alla andelar	Andel i hyttan Andel i övre o nedre hammare	22/96 mantal Bennebo	20 000.--
31/10 1856	Bruksägare	Wirsbo		Andel Andel i nedre hammare	¼-dels mantal Bennebo	9 000.--
31/10 1856 17/3 1857	Bruksägare Bruksägare	Wirsbo Wirsbo		Andel Andel Andel i nedre hammare	¼-dels hemman Bennebo	36 500.-- 13 000.--
1/11 1862	Bergsmän	Wirsbo			1/16-dels mantal Bennebo	1 675.--
1873	Wirsbo	Ferna	Alla andelar	Andelar i hytta och övre o nedre hammare	59/96 av Nickebo 76/96 av Bennebo	
1876	Ferna	2 bergsmän	Alla andelar	Andelar i hytta och övre o nedre hammare	59/96 av Nickebo 76/96 av Bennebo	

Glimtar från 1867

Malmen kom från gruvor där Wirsbo var delägare.

Torrsten (kvartsrik malm)	köptes från	Spetalsgruvan	59 792 centner för	12 556,32
" "	" "	Kihlgruvan	6 133 centner för	3 387,93
Blandsten (kalkhaltig malm)	" "	Näsbergsgruvan	2 740 centner för	331,70
" "	" "	"	1 024 centner för	174,02
" "	" "	Johannisbergs-gruvan	13 656 centner för	1 707,00
Limsten (kalk)	" "	Flängan och Klacken	11 952 centner för	971,30

Träkolet köptes från

	Stigar	Belopp
Wirsbo	112.00	644,00
Forss	396.08	2 082,50
Kontant	3 932.11	20 493,39
Eget	98.00	563,50
Totalt	5 035.11	26 652,13

Bennebo hytta tillverkade för Wirsbo 1 512 ton tackjärn av 136 750 hl träkol, 608 ton kalksten och 3 662 ton malm. Av den totala tillverkningskostnaden var 48 % träkol och 35 % malm. Wirsbo betalade 2,18 kr per centner, Seglingsberg 3,86 kr per centner, men det var endast för 1 098 centner.

Glimtar från 1873

I 1873 års Capitalbok framgår på tackjärns konto att vid blåsningsens slut den 31 oktober serverades *wanlig förplägning och mat till arbetarna*: 35 personer för 35:- kr. Till ingenieur Sund betalades för *biträde wid Lokomobilens insättning jemte förfärdigande af Gnistersläckare till densamma* 37:90 kr. Till Gust Andersson i Bennebo betalades för *extra arbete, samt eldning och Isning i Hjulhusen under blåsningsen, tillsyn under hyttans dämning jemte 3 dygns Eldning före påblåsningen* 43:- kr. Den 16 Aug betalades till *Dormsjö Bruk för wexeln till Lokomobilen* 710:71 och omkostnader vid en resa till Dormsjö för beställningen 10:-. Årets vinst blev 16 995:71 kr.

Årets tackjärnstillverkning blev 29 654 (1 260 ton) centner varvid förbrukades 56 628 centner (2 407 ton) Torrsten, 17 825 centner (758 ton) Blandsten och 12 875 centner (547 ton) Limsten och 5 037.8 stigar Kol. vilket kostade 164 103:77, och gav ett överskott av 7 724:01. Dessutom levererades 55 slaggstenar, hyttan använde en tid enbart kvartshaltig malm utan kalk eftersom kalk ger kalkinneslutningar i slaggtegel, det drar åt sig fukt och fryser sönder. 27 961 centner (1 188 ton) tackjärn levererades till Wirsbo för 166 134:90kr, 2 172 centner till Ferna för 11 403:- och 7 042 centner över Strömsholm för 25 375:03. Wirsbo förbrukade 37 074 centner.

Malm från Norberg och tackjärn till Engelsberg transporterades via Norbergs Järnvägs AB, Högfors station.

Tillverkning och leveranser

Nickebo

Blått = bergverksrelationer

År	Vinst från båda hyttorna	Blåsnings-dygn	Tillverkning Skp/centner	Leverans till Wirsbo enl Nickebo		Leverans fr Nickebo enl Wirsbo	
				Skp/centner	Ton	Skp/centner	Ton
1781-1790		59 13/24					
1791-1800		72 1/3	769.6.-	150			
1803-1805		69 11/12					
1807		0					
1808		0					
1809		0					
1810		0					
1811		0					
1812		67 20/24					
1813		0					
1814		0					
1815		46 15/24					
1816		0					
1817		0					
1818		0					
1819		0					
1852			1 255.24½	244	768.23.10	150	768.23.10 150,00
		80	1 849.21	360			
1853			1 912.6	372	1 768.5.5	344	1768.5.5 344,00
		76	1 912.6	372			
1854			1 949.18½	379	2 573.-.10	508	2573.-.10 508,00
		109	3 257.20	634			
1855			2 481.23½	483	3 137.9.10	610	3137.9.10 610,00
			2 335.1	454			
1856			3 040.23½	591	2 052.14.10	399	2052.14.10 399,00
1857			3 570.-.-	694	3 927.19.-	764	3927.19.- 764,00
1858			2 834.10.10	551	3 312.14.-	644	3312.14.- 644,00
		77 1/3	2 352.22.-	458			
1859			3 689.19.-	718	2 842.13.-	553	2842.13.- 553,00
		53 1/12	1 559.9.-	303			
1860		0					

Bennebo

Rött = Bennebo bergsmän

Blått = Bergverks- relationer

År	Vinst från båda hyttorna	Blåsnings- dygn	Tillverkning Skp/centner	Ton	Leverans till Wirsbo enl Nickebo Skp/centner	Ton	Leverans till Wirsbo enl Wirsbo	
1800-1820		86 5/24						
1854								
1855					150.10.-	29		
1856								
1857								
1858	5909.32.3	51 7/8	2 040.14.-	397				
1859					62.13.-	12		
	7 854,83	101 5/6	3 973.24.-	773				
1860	6 577,04		11 792,90	501	11 105,46	472	11 701,90	497
		92 1/6	3 796.-	738				
1861	5 963,72		15 450,69	657	15 357,05	653	15 357,05	653
		114 1/8	21 528,00	915				
1862	9 484,64		15 161,89	644	13 052,36	555	12 128,56	515
	9 788,07		11 762,50	500	13 446,60	571	13 446,60	571
1863		102 3/4	17 542,70	501				
1864	4 982,61		16 357,10	695	16 272,05	692	9 197,70	391
		122 5/12	22 097,30	939				
1865	6 231,28		22 148,30	941	21 422,50	910	21 302,50	905
1866	5 406,59		20 644,00	877	20 175,60	857	14 696,60	614
1867	12 268,62		35 976,00	1 529	30 367,40	1 291	20 588,50	875
		232 5/6	42 202,90	1 794				
1868	11 560,07		26 284,05	1 117	19 722,85	838	14 437,60	614
1869	0,00		23 816,00	1 012	23 697,65	1 007	17 697,65	796
1870	14 471,01		27 772,05	1 180	39 136,20	1 663	27 925,75	1 257
1871	13 937,49		25 446,30	1 081	25 308,00	1 076	25 308,00	1 139
1872	37 433,37		34 492,60	1 466	26 719,30	1 136	26 719,30	1 202
1873	16 995,71		29 654,00	1 260	27 961,00	1 188	22 961,00	1 033
1874							15 708,35	707
1875							6 456,60	291
1876							4 458,45	201
1877							0,00	0

Anmärkningar

Bergverksrelationer fattas för 1862, på 1870-talet får inspector Dahné lämna relationer för Nickebo och Bennebo som i Wirsbos relationer anges tillhöra Wirsbo. Avvikelserna mellan relationerna och Nickebos bruksbokföring kan möjligen förklaras av att Nickebos blåsningar flyttats till Bennebo hytta från 1860 och att Wirsbo 1870-1871 köpt från de bergsmän som blåste i Bennebo. Jag kan inte förklara varför leveranserna till Wirsbo från Nickebo inte är samstämmiga alla år, 1873 kan möjligen

År	Fordran	Skuld	Dagsverken, antal	Dagsverken, rdr/kr
1851	-	-		
1852		12.31.4	77 uppsättare	35.14.-
			67	16.36.-
1853	7.4.6		48 uppsättare	22.-.-
			28 rostugn	11.32.-
			235 $\frac{3}{4}$	58.45.-
			19 qvins	4.36.-
1854	44.7.4		63 uppsättare	55.6.-
			251 $\frac{1}{2}$	142.46.4
1855	78.26.6		71 rostugn	59.8.-
			256 $\frac{3}{4}$	150.38.8
1856	82.42.6		60 $\frac{1}{2}$ malmkrossning	50.20.-
			231	145.9.-
1857	67.7.2		59 $\frac{1}{2}$ malmkrossning	49.28.-
			235 $\frac{1}{4}$	150.39.8
			6 qvins	2.2.-
1858	48.29.4		20 rostning	24.8.-
			260 $\frac{1}{4}$	166.14.8
1859	57:30		20 rostning	16:80
			230 $\frac{1}{2}$	132:98
1860		8:40	293 $\frac{1}{2}$	172:-
1861		14:81	4 $\frac{1}{2}$ uppsättare	3:78
			272 $\frac{1}{2}$	162:64
1862		12:65	3 rostning	2:52
			273	168:72
1863		30:87	280 $\frac{1}{4}$	165:97
1864		41:36	281 $\frac{3}{4}$	165:15
1865		39:13	21 rostning	21:-
			263 $\frac{1}{2}$	154:11
1866		43:72	3 rostning	3:-
			277 $\frac{1}{4}$	165:30
1867		5:87	276 $\frac{1}{2}$	166:99
1868	39:75		2 uppsättare	2:-
			285	172:46
1869	54:70		288 $\frac{1}{2}$	170:58
			3 gosse	-:75
1870	43:49		291	172:42
1871	60:96		304 $\frac{1}{2}$	180:91
1872	34:27		292 $\frac{1}{2}$	175:29
1873	-	-	299	261:50
			197 $\frac{1}{2}$ sonen	243:75

Under förvaltaren fanns en masmästare som arbetsledare. Uppsättaren arbetade skift på masugnskransen och fyllde på masugnen med råvaror, ungefär en gång i halvtimmen, ett ansvarsfyllt arbete. Rostning och malmkrossning var inte lika svårt. 1873 är sista bevarade avräkningsboken. Det året arbetade Gustaf vid den nyanskaffade lokomobilens, ett ansvarsfyllt arbete, var kol- och malmföretagare, en förtroendeuppdrag. Avräkningsboken berättar: För tillsyn vid Byggnader och reparationer vid Masugnen jemte Lokomobilens insättning med dess wexel 30:-, Tillökning för 10 dygns skötsel af Lokomobilens 10:- kr.

1867 var gårdens skörd nästan hälften av Brukets behov. Gustaf Andersson köpte 32 fot 5 kannor råg, 30.- korn, 3.- malt och 4.- havre för 119:55 rdr, 2.- salt och 68 kg sill för 19:80 rdr. (En kubikfot rymde 10 kannor eller 26 liter).

Riksdaler i 48 skilling och 12 rundstycken till 1858, därefter i 100 ören.

Ett skeppund tackjärn 194,5 kg

En centner = 42,5 kg

Källor

Antonsson, Bengt, *Brukskamrerns Wirsbo* (2009).

Eriksson, Owe och Fläcke, Anders, *Hörnsjöfors Bruk och Västerfärnebo – en berättelse om brukets och bygdens historia under ett halvt årtusende* (2008).

Kihl, Göran, *Wirsbo Bruks egendomar i Nickebo och Bennebo* (Odaterad, 1960-talet?). (Otryckt, finns i Wirsbo historiska arkiv).

Lennartsson, Tommy, *Stenar bland nässlorna* (1993). (Otryckt, finns hos författaren).

Lundström, Brage, *Bergs- eller järntullar och järnvågar* (2008). (Otryckt finns hos författaren).

Petttersson, Ing-Marie, *Norbergs Bergslag. Atlas över Sveriges bergslag* (1994).

Tigerstedt, Örnulf, *Kavalkad (Fagerstabrukens historia, del 5)* (1957).

Fagersta Bruks arkiv.

Wirsbo historiska arkiv.

Västanfors Hembygdsförenings arkiv.